

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ВВНЗ УКРАЇНИ ДО МІЖНАРОДНОГО АКАДЕМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Олег Рибчук

ORCID ID: 0000-0003-3966-8326

доктор філософії

Національний університет оборони України, Україна

Марина Баранецька

ORCID ID: 0009-0004-6666-9652

Національний університет оборони України, Україна

Анотація. У статті обґрунтовується важливість академічного співробітництва як стратегічного інструменту для професійного зростання викладачів вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ) України, зосереджуючись на їхній мотивації до співпраці з навчальними установами країн НАТО. Дослідження розкриває можливі способи розвитку внутрішньої мотивації викладачів, ключові аспекти академічного співробітництва та їх вплив на військову освіту та науковий розвиток. Зокрема, стаття висвітлює значущість співпраці у контексті підготовки кваліфікованих військових фахівців та використання передових підходів у військовій науці та технологіях.

Ключові слова: Академічне співробітництво; військова освіта; мотивація; міжнародне співробітництво; стратегічне партнерство; військова наука; технологічні інновації.

Постановка проблеми. Необхідність досягнення взаємосумісності України з країнами – членами НАТО, яка загострилася внаслідок агресії росії проти нашої країни, актуалізує проблему професійного розвитку викладачів ВВНЗ, оскільки зростає необхідність підготовки військових фахівців здатних та готових виконувати свої військово-професійні обов'язки й ефективно взаємодіяти з іноземними військовими у ході російсько-української війни, під час підготовки та виконання професійних завдань у спільних бойових діях, міжнародних освітніх і наукових заходах тощо. Характеристики сучасного інформаційного суспільства, російська агресія, європейські та євроатлантичні інтеграційні прагнення України обумовлюють, зокрема, й стрімкий технічний розвиток, значне накопичення наукової інформації необхідність швидкого її опанування та впровадження в практику. Водночас динамічний розвиток технологій у військовій справі й зміни у воєнно-політичному та суспільному житті вимагають нових підходів до навчання, розвитку професійної компетентності військовослужбовців у ВВНЗ. В освітньому аспекті констатуємо швидке старіння навчального змісту, появу нових форм та технологій навчання із застосуванням сучасних інформаційних технологій. Зазначене вимагає від викладача вищої військової школи постійного навчання, розвитку на професійному та особистісному рівнях.

Академічне співробітництво є дієвим інструментом професійного зростання викладачів. Воно спрямоване на їхню співпрацю із колегами з навчальних закладів країн НАТО. Така взаємодія має привести до обміну знаннями, передовим досвідом та

кращими практиками. Однак, останнім часом, військова педагогічна практика дає підстави констатувати недостатню мотивацію викладачів українських вищих військових навчальних закладів до співпраці з освітніми установами країн НАТО, про що свідчить низький відсоток участі науково-педагогічних працівників вітчизняних ВВНЗ у міжнародних освітніх та наукових проєктах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному світі, де вища освіта визначає рівень розвитку суспільства, академічне співробітництво стає важливим інструментом для професійного зростання викладачів вищих навчальних закладів України. Поширення глобальних тенденцій у галузі військової освіти та науки вимагає від викладачів ВВНЗ не лише знань у своїй військово-професійній галузі, але й активного залучення до академічних обмінів та співпраці з навчальними закладами країн НАТО. Про це свідчить значний інтерес науково-педагогічної спільноти та широкий спектр відповідних наукових розвідок окресленої проблеми.

Проблема розвитку мотивації педагогів до професійного розвитку стала предметом низки педагогічних досліджень. Зокрема ті, що присвячені обґрунтуванню теоретико-методологічних засад мотивації професійного розвитку викладача, які досліджували такі науковці: В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничикало, І. Підласий.

У сучасному освітньому середовищі професійна діяльність педагога постійно змінюється та ускладнюється. Викладач повинен бути гнучким у реагуванні на виклики часу, бути професійно мобільним, володіти комплексом професійних, особистісних компетентностей, які забезпечать його професійний саморозвиток. Ці якості дозволять педагогу ефективно розвиватися в професійному плані.

Як зазначає І. Зязюн, «...щоб вижити в даних умовах соціально і духовно, людина повинна вміти орієнтуватися і діяти у постійно мінливому світі виробництва, бізнесу, громадсько-політичного життя, комунікацій, не змінивши при цьому своєї самобутності, моральних принципів, поваги до себе і людей, здатності до самопізнання і самовдосконалення» [3, с. 113].

Окремі аспекти проблеми самоактуалізації та саморозвитку педагогів висвітлено в зарубіжних працях Р. Бернса, А. Маслоу, Г. Олпорта, К. Роджерса.

Питання мотивації до формування та розвитку різних видів компетентностей суб'єктів педагогічної діяльності у своїх дослідженнях висвітлювали А. Зельницький, В. Олійник, В. Луговий, Ю. Приходько, В. Ягупов, стосовно системи військової педагогічної освіти – М. Арістархова, Л. Заїка, В. Крикун, В. Скрипнікова, Н. Шалигіна. У контексті нашого дослідження значний інтерес становлять наукові праці, присвячені проблемним питанням підвищення кваліфікації у сфері педагогічної освіти, які висвітлені у наукових розвідках А. Вітченка, В. Осьодла, В. Олійника, С. Сисоєвої, О. Спіріна.

Зокрема дослідження, що представлені в роботах таких вчених, як А. Тімоховіч, Ж. Вірна[2], свідчать про активний інтерес до проблематики мотивації викладачів та їхньої взаємодії з іншими навчальними закладами. Проте, розширений аналіз досліджень вказує на необхідність глибшого вивчення питань, таких як професійний розвиток науково-педагогічних працівників, шляхи академічного співробітництва та психологічні аспекти розвитку мотивації в освітньому середовищі.

Руденко Л. та Омельченко Л.[4] у своїх дослідженнях вивчали психологічні механізми формування та розвитку мотиваційних властивостей особистості.

Це розширює наше розуміння того, як психологічні аспекти можуть впливати на мотивацію викладачів та їх професійний розвиток.

Дослідження співробітництва України та ЄС у галузі науки і технологій надає

важливий контекст для розуміння можливостей академічного співробітництва. Досягнення в цьому напрямку може сприяти не лише обміну знаннями, а й розширенню мережі професійних зв'язків.

Праці Завірюхи В. та інших дослідників розглядають психологічні аспекти розвитку мотивації. Важливо враховувати ці аспекти при розробці програм професійного розвитку для викладачів, сприяючи їхньому особистісному і кар'єрному зростанню.

Проведений аналіз наукових публікацій формує розуміння актуальності та складнощів, з якими стикаються викладачі вищих навчальних закладів в контексті академічного співробітництва та професійного розвитку. Водночас слід зазначити, що проблема розвитку мотивації викладачів ВВНЗ до академічного співробітництва недостатньо відображена у педагогічних дослідженнях та стратегічних документах розвитку українських вищих навчальних закладів у частині, що стосується міжнародної співпраці та академічного співробітництва з країнами НАТО. Узагальнення нормативних позицій та наукових підходів до цього питання, аналіз угод про співпрацю та партнерство між українськими ВВНЗ та навчальними закладами країн НАТО, дозволить виявити конкретні механізми та сфери можливої співпраці. Аналіз та систематизація наукових теорій та концепцій мотивації викладачів до академічного співробітництва у міжнародному контексті забезпечить наукове підґрунтя для постійного їх професійного розвитку.

Мета статті: Обґрунтувати значення академічного співробітництва у контексті професійного зростання викладачів вищих військових навчальних закладів України. Визначити особливості розвитку їх мотивації до співпраці з навчальними установами країн НАТО.

Виклад основного матеріалу. Академічне співробітництво займає важливе місце у межах сучасної освітньої парадигми, надаючи учасникам освітнього процесу можливість розширити свій професійний світогляд через навчання, стажування або проведення наукової діяльності в іншому вищому навчальному закладі чи науковій установі. Цей концепт включає в себе різноманітні форми мобільності, які можуть бути реалізовані як на території України, так і за її межами.

Фахівці Національного інституту стратегічних досліджень у своїй аналітичній записці вказують на те, що: «Академічне співробітництво є потужним каталізатором освітнього розвитку, сприяючи обміну знаннями та культурним взаєморозумінням. Цей процес допомагає студентам (слухачам, курсантам), викладачам та науковцям збагачувати свій освітній та науковий досвід, а також стимулює інновації та трансфер знань між освітніми інституціями»[1].

Також вважаємо, що саме академічне співробітництво сприяє розвитку міжнародного партнерства, зміцнює позиції освітніх закладів на світовому рівні та готує учасників освітнього процесу до викликів глобалізації. Воно є важливим інструментом формування військових професіоналів, здатних адаптуватися до різноманітних культурних, наукових та освітніх середовищ.

Академічне співробітництво не лише сприяє професійному зростанню викладачів, але й має потенціал збагатити освітній процес та підвищити якість навчання в цілому. Подальший розвиток співпраці з навчальними закладами країн НАТО може виявитися важливим етапом у вдосконаленні системи вищої військової освіти в країні.

Один із ключових аспектів цієї взаємодії – це обмін професійними знаннями та науково-педагогічним досвідом. Викладачі, залучені до академічного обміну, мають можливість ознайомитися з передовими методиками навчання, новітніми

дослідженнями та технологічними інноваціями, які можна успішно впровадити у власній практиці. Це допомагає підтримувати актуальність і релевантність навчальних дисциплін, які вони викладають, і забезпечує студентам (слухачам, курсантам) доступ до найсучасніших знань.

Крім того, академічне співробітництво з навчальними закладами країн НАТО може сприяти формуванню міжнародних наукових команд. Спільні дослідження та проекти створюють унікальні можливості для об'єднання талановитих фахівців з різних країн, що призводить до виникнення сучасних інноваційних ідей та рішень.

Також, важливо враховувати соціокультурний аспект академічного співробітництва. Спілкування викладачів з колегами з інших країн допомагає розширювати світогляд, розуміти різноманітність культур та освітніх систем. Це сприяє формуванню толерантності, взаєморозуміння та глобальної обізнаності серед викладачів і, відповідно, у їхніх слухачів.

В Україні академічне співробітництво вважається фактором інтеграції країни у світовий науково-освітній простір. Одним з ключових аспектів академічної мобільності є можливість здобувати новий досвід та знання в провідних університетах світу. Слухачі (курсанти), які беруть участь у програмах обміну або навчаються за кордоном, отримують можливість не лише поглибити свої академічні знання, але й розширити свій світогляд, вивчаючи різні культури та підходи до навчання.

Для викладачів академічне співробітництво включає можливість участі у міжнародних конференціях, семінарах та проектах спільно з колегами з інших країн. Це сприяє обміну науковими ідеями, взаємному вивченню кращих практик та розширенню можливостей для співпраці у науковій галузі.

Окрім того, академічне співробітництво може сприяти підвищенню привабливості вищої освіти в Україні для іноземних студентів та вчених. Залучення іноземних фахівців може збагатити науковий потенціал країни та сприяти створенню міжнародних наукових команд.

Такий обмін знаннями та досвідом є важливим елементом створення відкритого, глобального наукового співтовариства і допомагає підвищити рівень освіти та наукових досягнень в Україні на світовому рівні.

Розробка практичних рекомендацій для подолання перешкод на шляху до академічної мобільності науково-педагогічних працівників ВВНЗ України є важливим завданням для підтримки цього процесу. Розглянемо деякі можливі напрямки та рекомендації.

Інформаційна підтримка. Забезпечення викладачів та персоналу адміністрацій ВВНЗ необхідною інформацією щодо можливостей академічної мобільності, включаючи програми обміну, гранти та стипендії. Створення центру або відділу, який відповідатиме за підтримку та консультування зацікавлених учасників освітнього процесу стосовно академічної мобільності.

Підготовка до мобільності. Організація курсів підготовки викладачів, які мають намір брати участь у програмах мобільності. Забезпечення підтримки у вирішенні практичних питань, таких як візи, проживання, медичне страхування та інші аспекти, які можуть стати перешкодою.

Стимулювання академічної співпраці. Створення програми для викладачів, що сприятимуть їхній участі у міжнародних наукових заходах та обмінах досвідом. Розглянути можливість фінансової підтримки, щоб зменшити фінансові обмеження, пов'язані з участю у програмах мобільності.

Розвиток міжнародних відносин. Активно працювати над розвитком

міжнародного партнерства з університетами та науковими установами у країнах, які вже мають успішний досвід у сфері академічного співробітництва. Забезпечити можливості для спільних досліджень та проєктів.

Оцінка та моніторинг. Впровадження системи моніторингу участі в програмах академічного співробітництва та їх впливу на академічний та професійний розвиток учасників. Проведення регулярних опитувань серед учасників для оцінювання їхньої задоволеності та збору пропозицій щодо можливих покращень.

Ці рекомендації можуть слугувати основою для розробки конкретних стратегій та програм на рівні вищих військових навчальних закладів в Україні з метою підтримки академічного співробітництва та сприяння інтеграції української освіти у світовий науковий простір.

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, також включає активізацію мобільності викладачів. Це сприяє зростанню мотивації до навчальної діяльності, що є важливим чинником професійного зростання.

Академічні зв'язки України з країнами-членами НАТО є значущим елементом співпраці, і низка ініціатив спрямованих на розширення цієї взаємодії. Зокрема, це:

1. Програма «Наука заради миру та безпеки» (SPS): Ця програма визначається як ключовий канал для зміцнення відносин між країнами-членами НАТО та партнерськими державами. Зосереджена на наукових дослідженнях, технологічних інноваціях та обміні знаннями, вона створює платформу для академічного діалогу та співпраці, сприяючи спільним зусиллям у вирішенні глобальних викликів у сфері безпеки та стабільності[5].

2. Центри партнерства з навчанням та освітою (PTEC): Глобальна мережа цих центрів розширює можливості для цивільного та військового персоналу з країн НАТО та партнерських держав. Забезпечуючи курси та академічні семінари, PTEC сприяє обміну досвідом та вивченню кращих практик у сферах навчання та освіти [6].

3. Глобальна програма обміну для студентів «Global UGRAD»: Ця програма є чудовим прикладом академічного обміну між Україною та США. Дозволяючи українським студентам провести один семестр у Сполучених Штатах, вона сприяє культурному обміну та збільшує можливості для навчання та розвитку [7].

Ці ініціативи виконують важливу роль у створенні сприятливого середовища для обміну ідеями, досвідом та знаннями між Україною та країнами-членами НАТО, сприяючи взаємному розумінню та співпраці в галузі науки, освіти та безпеки[8].

Мотивація викладачів ВВНЗ України до співпраці з навчальними закладами країн НАТО може бути обумовлена кількома ключовими чинниками.

По-перше – підвищення професійного рівня. Співпраця з освітніми закладами країн-членів НАТО дозволяє викладачам впроваджувати кращі методики та стандарти військової освіти. Це підвищує їхню професійну компетентність та дозволяє триматися на високому рівні відповідно до міжнародних стандартів. Імплементация сучасних стандартів військової освіти забезпечує відповідність освітніх програм міжнародним стандартам якості. Це важливо для визнання та акредитації військових навчальних закладів на міжнародному рівні та забезпечує випускникам відповідність вимогам сучасних військових структур. Військова сфера постійно змінюється, і актуальні методики викладання дозволяють викладачам адаптувати освітній процес до сучасних викликів у сфері оборони та безпеки.

По-друге – міжнародний обмін досвідом. Взаємодія з колегами з країн-членів НАТО надає викладачам можливість обмінюватися досвідом та кращими практиками в сфері військової освіти. Цей обмін сприяє впровадженню новаторських ідей та підходів у освітні програми. Міжнародний обмін досвідом забезпечує викладачам

можливість обговорювати різні підходи та точки зору з колегами з країн-членів НАТО. Це дозволяє отримати різні перспективи на сучасні виклики у військовій освіті та знаходити оптимальні рішення. Обмін досвідом включаєв себе передачу та впровадження новаторських ідей в освітні програми. Викладачі отримують можливість ознайомитися з передовими методиками та технологіями, що розвиваються в інших країнах.

За допомогою обміну досвідом викладачі можуть здобути ідеї щодо найкращих практик та ефективних методів викладання. Це допомагає підвищити якість військової освіти та підготовки майбутніх військових кадрів. Це все створює сприятливу платформу для спільної роботи над проєктами, дослідженнями та обміном ресурсами. Міжнародний обмін досвідом сприяє створенню глобальної професійної спільноти викладачів у сфері військової освіти, яка може спільно працювати над вирішенням загальних викликів та розвитком галузі. Такий обмін є важливим кроком для підвищення рівня ефективності та адаптивності військової освіти, що в сучасних умовах є критичним для забезпечення безпеки та ефективності національних сил оборони.

По-третє – розширення міжнародних відносин. Активна участь у міжнародних проєктах збільшує престиж та визнання вищого військового навчального закладу. Це може впливати на фінансування та підтримку програм з боку уряду та міжнародних організацій.

По-четверте – глобальна спільнота вчених. Мотивація викладачів, також, може впливати з бажання бути у глобальній спільноті вчених та спеціалістів у галузі військової освіти. Це сприяє створенню мережі експертів, обміну ідеями та спільному вирішенню викликів.

Вплив на розвиток військової науки та технологій. Викладачі можуть бути мотивовані співпрацею з країнами-членами НАТО через можливість впровадження передових технологій та вдосконалення військових наукових досліджень.

Висновки. На підставі проведеного аналізу наукових досліджень та програмних документів можемо зробити висновок, що академічне співробітництво викладачів ВВНЗ України з навчальними установами країн-членів НАТО є не тільки ключовим інструментом для їхнього професійного зростання, але й стратегічним кроком у підготовці майбутніх військових професіоналів. Мотивація викладачів до співпраці виявляється в їхньому бажанні не лише підняти власний професійний рівень, але й внести суттєвий вклад у розвиток військової освіти та науки. Така взаємодія створює унікальні можливості для обміну знаннями та досвідом, сприяє впровадженню передових технологій у військові науки та освіту. Вона також сприяє формуванню глобальної спільноти вчених, яка спільно працює над вирішенням актуальних викликів у військовій галузі.

Мотивація викладачів ВВНЗ до активної участі у міжнародних академічних ініціативах свідчить про їхню відданість ідеї підвищення якості військової освіти та готовності до впровадження сучасних підходів у військовій науці. Це сприяє не лише професійному зростанню викладачів, але і підготовці військових лідерів, здатних ефективно функціонувати в умовах сучасної війни.

Отже, академічне співробітництво викладачів ВВНЗ є необхідним елементом для забезпечення високого рівня підготовки майбутніх військових, що дозволяє не лише впроваджувати передові підходи в навчанні, але й сприяє створенню глобальної спільноти вчених та практиків у сфері військової освіти.

На основі дослідження особливостей розвитку мотивації викладачів українських вищих військових навчальних закладів до академічної співпраці з навчальними

установами країн НАТО вважаємо, що **подальші дослідження** можуть включати вивчення конкретних результатів та ефективності академічного співробітництва, зокрема виявлення позитивних впливів на якість освіти та наукові досягнення.

Список використаних джерел:

1. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/akademichna-mobilnist-yak-faktor-integracii-ukraini-u-svitoviy> (дата звернення: 25.11.2023).
2. Вірна Ж. П. Основи професійної орієнтації :навч. посіб. Луцьк: РВВ Вежа Волин. держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2003. 156 с.
3. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: монографія. Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
4. Омельченко Л.М. Внутрішня мотивація педагогічної діяльності: сутність та чинники. Наука і освіта. 2014. No 7. С. 128–130.
5. Science for Peace and Security Programme.NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_85373.htm (dateofaccess: 25.11.2023).
6. Partnership Training and Education Centres (PTECs).NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_187359.htm (dateofaccess: 25.11.2023).
7. Free education for Ukrainian sin the USA: howtoapplyfortheGlobalUndergraduate ExchangeProgram2023-2024.VisitUkraine-RULESOFSAFEVISITTOUKRAINE. URL: <https://visitukraine.today/blog/1257/free-education-for-ukrainians-in-the-usa-how-to-apply-for-the-global-undergraduate-exchange-program-2023-2024> (дата звернення: 25.11.2023).
8. Army Leader Development Program. URL: <https://www.army.mil/standto/archive/2013/04/15/#:~:text=Army%20Regulation%203501%2C%20Army%20Training%20and%20Leader%20Development%2C,to%20provide%20visibility%20and%20guidance%20on%20LD%20efforts> (датазвернення: 15.01.2024).